

Hänsyn i och vid musselvatten

För att säkerställa stormusslornas mångfald och fortlevnad måste vi ta hänsyn. Ibland uppstår intressekonflikter, men med ökad kunskap förbättrar vi möjligheterna att bibehålla livskraftiga musselbestånd.

Undvik att rensa vattendrag med stormusslor!

Vårdslösa och överdrivna rensningar och grävningar i vattendrag, framför allt i jordbrukslandskapet och ibland även i sjöar, utgör ett av de allvarligaste hoten mot den livsmiljö som stormusslorna lever i. Ofta är det motstående intressen mellan å ena sidan naturvårds- och fiskeintressen och å andra sidan avvattningsintressen i form av dikningsföretag. Även vattenkraftsintressen spelar en stor roll när det gäller påverkan på vattenflödet. Genom ökad kunskap om vilken hänsyn som bör och kan tas till miljöintressena kan många konflikter delvis undvikas.

Åtgärda vandringshinder!

I flertalet av våra vattendrag har det de senaste århundradena byggts dammar i stor omfattning. Från början var det kvarnar och senare övergick en del av dessa till vattenkraftproduktion. Detta har lett till att vattendragen har splittrats upp. Som en följd av detta har de organismer som lever i våra vattendrag fått ett allt mindre livsutrymme. Många av de idag förekommande vandringshindren har inte längre någon

funktion (äldre dammar utan verksamhet) och många är relativt lätta att åtgärda (vägtrummor som ligger fel). Vid en del kraftverk är dessutom påverkan på de naturliga vattenflödena stor med stora variationer som leder till en allt mer stressad fauna och till slut utslagning av vissa arter som resultat. Numera finns det mycket kunskap om hur man med enkla medel åtgärdar olika vandringshinder. Genom att öppna upp fria vandringsvägar i vattendragen ökar musslornas möjligheter att överleva och sprida sig via sina värd fiskar.

Bra vattenkvalitet nödvändigt för ett levande vatten!

Vattenkvaliteten är en spegelbild av landskapet. Genom att försöka hålla kvar vattnet så länge som möjligt i landskapet ökar förutsättningarna för en bra vattenkvalitet. Övergödning och sedimentations-/slamtransport i vattendragen medför sämre livsbetingelser för många arter, däribland stormusslorna. Försurningen kan regionalt påverka framför allt flodpärlmusslan – som ofta återfinns i mer försurningskänsliga vattendrag.

« Fungerande träridåer har en stabiliserande funktion på strandkanten, vilket minskar risken för erosion. Skyddszoner med vegetation kan dessutom fånga upp finpartikulärt material och näringsämnen så att dessa inte kommer ut i vattendraget.

FRÅGOR & SVAR

Varför bör man lämna en skydds-/kantzons vid sjöar och vattendrag?

Att spara träd och i vissa fall även buskar är av ekologisk betydelse på flera sätt. För musslornas del innebär det att de kan få skugga. Trädridåer längs vattendrag har betydelse för den direkta solinstrålningen och minskar temperaturväxlingen. Frånvaro av träd (speciellt på vattendragets sydsida) innebär en kraftigare uppvärmning under dagen och en kraftigare nedkylning under natten. Frånvaron av träd kan medföra att ljusförhållandena blir gynnsamma för vattenväxter och alger som då kan etablera sig. Detta medför att vattendraget växer igen och vattenflödet stoppas upp, samt att mer rensningar krävs. Fungerande trädridåer har en stabiliserande funktion på strandkanten, vilket minskar risken för erosion. Skyddszoner med vegetation kan dessutom fånga upp finpartikulärt material och näringsämnen så att dessa inte kommer ut i vattendraget. Saknas träd och vegetation kommer det eroderade materialet att förr eller senare sedimentera i vattendraget, vilket medför ett ökat rensningsbehov på dessa ställen. Näringsämnen som följer med partiklarna kommer att ge näring till ytterligare växtlighet i vattendraget. Det finpartikulära materialet kan dessutom täppa till grus- och sandbottnar som är lämpliga livsmiljöer för musslorna. Samma typ av bottnar som kan vara lämpliga för unga musslor är lekbottnar för laxfisk. Många gånger kan därför bottenpartier nära sparade träd vara lämpliga lokaler att lämna orensade som refugier.

Hur ska man tänka vid rensningar i vattendrag och sjöar?

Först och främst måste man ställa sig frågan om det verkligen är nödvändigt att rensa och vad det ger i slutändan. Rensa inte rutinmässigt hela sträckor utan skraddarsy varje insats utifrån behov. Begränsa i första hand rensningen till punktinsatser vid bankar och i partier som dämmer. Rensa aldrig djupare och bredare än vad som anges i förrätningen. Gräv aldrig ner i hårdbotten – endast vegetation och lösa sediment ska avlägsnas. Rensa under lågvattenperioder – då minimeras störningarna. Behåll i möjligaste mån skuggande vegetation och buskar längs med vattendraget, särskilt på sydsidan. I större vattendrag (>3-4 meter breda) bör man rensa mot strömriktningen för att ha god kontroll

under själva grävningen och se i vilka sediment man gräver. I mindre vattendrag och diken kan man istället arbeta sig uppifrån (med strömmen) och på det sättet få vegetationen nedströms själva grävningen att utgöra sedimentationsfälla. Plana ut rensmassorna en bit från själva vattendraget för att undvika att de sköljs ut vid nederbörd. Att rensa eller gräva i sjöar och vattendrag är anmälningspliktigt hos länsstyrelsen och kräver i vissa fall tillstånd.

När bör man undvika bevattningsuttag?

Under lågvattenperioder, då risken att torrlägga ett vattendrag är som störst, ska man undvika bevattningsuttag. Bevattningsuttag kan vara tillståndspliktiga!

Spelar det någon roll om jag rensar mitt lilla dike?

Genom att dika minskar man vattnets uppehållstid i landskapet markant, vilket ofta leder till mer extrema flöden, både när det gäller hög- och lågvatten. (Det blir mer vatten vid högflöden och mindre vatten vid lågflöden.) Själva rensningen innebär bland annat att vattnet grumlas extremt, framför allt vid själva ingreppet men även efteråt, eftersom det blir en långvarig, kraftig erosion i de blottade stränderna. Grumlingen är ofta negativ för fisk och bottenlevande organismer i vattendraget nedströms diket.

Vad är det som gäller vid körning i vattendrag?

Körning i vattendrag ska undvikas. Dels grumlar det kraftigt och risken för att krossa musslor är stor. Läckage av hydraulolja med mera kan dessutom allvarligt skada vattenmiljön. Om det inte finns några alternativ kan man bygga en tillfällig passage med en risbädd och stockar. Det bästa är självklart att använda befintliga vägpassager.

Hur ska man handskas med bekämpningsmedel i anslutning till sjöar och vattendrag?

Många bekämpningsmedel kan skada akvatiska organismer redan vid mycket låga doser. Flera av de idag använda bekämpningsmedlen hinner ej brytas ner innan de når vattendrag och sjöar, vilket medför att skadorna lokalt kan bli omfattande. Undvik att över huvudtaget använda bekämpningsmedel nära vattendrag och sjöar. Påfyllning av aggregat bör ske på sådan plats där eventuellt spill inte riskerar att hamna i vattnet.

